

Povijest športa na Sveučilištu u Zagrebu

Davor Kovačić

Moderan šport i tjelovježbeni pokret u hrvatskim krajevima u drugoj polovici XIX. stoljeća istodoban je s njegovim širenjem u Europi. Jačanjem tjelesnoga pokreta istodobno je dolazilo i do nacionalnoga buđenja te je u takvu društvenom ozračju po uzoru na slične organizacije u Njemačkoj i Austro-Ugarskoj u Zagrebu 1874. osnovan »Hrvatski sokol« koji se bavio vježbanjem i odgojem mladeži. S obzirom na to da je to društvo po stezi i odorama više sličilo vojnoj organizaciji, sveučilišna mladež počela se sve više opredjeljivati za šport koji nije njegovao ograničeno propisanu ujednačenost. Studenti koji su boravili na studijima u inozemstvu donosili su iskustva i znanje o pojedinim športovima, kao i športske rekvizite te su tako postajali pokretači i nositelji širenja športskih aktivnosti.

Dr. Franjo Bučar, koji je diplomirao na zagrebačkom sveučilištu, nakon boravka kao stipendist u Središnjem kraljevskom gimnastičkom institutu u Stockholmu, povratkom u Zagreb donio je prvu nogometnu loptu. Student slavistike na zagrebačkom sveučilištu i jedan od prvih igrača nogometa Slavko Rutzner Radmilović osmislio je prema engleskomu nazivu nove igre *football* hrvatsku riječ *nogomet*. Dr. Franjo Bučar, koji je bio član »Hrvatskoga sokola«, osim nogometa potaknuo je razvoj tenisa, gimnastike, skijanja, hokeja na ledu i drugih športova te je bio tvorac programa i planova za nastavu tjelesnoga odgoja u školama.

Četiri dana prije osnutka modernoga sveučilišta, 15. listopada 1874. u Zagrebu je osnovano Hrvatsko planinarsko društvo. Većina profesora i rektora zagrebačkoga sveučilišta u tom razdoblju bili su planinari, organizatori i vodiči planinarskih izleta, kao primjerice Dragutin Gorjanović Kramberger. Međutim, planinarski šport na Sveučilištu nije bio organiziran kao športska grana, nego je bio povezan isključivo s potrebama nastave pojedinih predmeta na Sveučilištu kao npr. geologije, zemljopisa i prirodoslovlja općenito.

Zaslugom studenata zagrebačkoga sveučilišta osnovane su 1903. prve športske organizacije u suvremenom obliku. Na Sveučilištu se okupilo desetak studenata koji su na čelu s Krešimirom Miskićem i diplomiranim pravnikom Hinkom Würthom 6. studenoga 1903. osnovali Akademički Šport-Club. Na prvoj skupštini predložio je student prava Milovan Zoričić da se društvo nazove Hrvatski akademski športski klub, skraćeno HAŠK. Osnivanje HAŠK-a označilo je začetak športa na zagrebačkom sveučilištu, ali i začetak organiziranoga športa u Hrvatskoj. Međutim, treba istaknuti da u tom vremenu šport nije ušao u sustav zagrebačkoga sveučilišta, nego je ostao izvan njega, ali je u većoj ili manjoj mjeri bio nazočan u životu i radu studenata.

Nakon osnutka HAŠK-a ubrzo je osnovan Športski klub »Akademija« koji je u svojem športskom programu imao mačevanje, a ubrzo je športsku djelatnost proširio i na nogomet. Dvije godine poslije, 1908., pregovaralo se o spajanju HAŠK-a i »Akademije«, međutim, kada pregovori o načinu spajanja dvaju klubova nisu uspjeli, nekoliko istaknutih članova »Akademije« na čelu s poslije poznatim kazališnim redateljem i pedagogom Brankom Gavellom prešlo je u HAŠK te je sljedeće godine »Akademija« prestala djelovati.

Djelovanje Akademskoga športskoga društva privuklo je i neke profesore Sveučilišta koji se pojavljuju na športskim vježbama studenata. Uz nogomet i mačevanje zimski športovi, športsko sanjkanje, hokej na ledu i skijanje ubrzo su uvedeni u program HAŠK-a. Studenti, članovi HAŠK-a sudjelovali su u prvom natjecanju u trčanju i hodanju 10. studenoga 1907. na cesti Podsused – Zagreb, što je zapravo bio i začetak atletskoga športa u Hrvatskoj. Dvije godine poslije toga studenti su sudjelovali i na prvenstvu Hrvatske i Slavonije u tenisu koje je održano na igralištima Zagrebačkoga klizačkoga društva u Mihanovićevoj

ulici. Plivački klub koji je samo ljeti djelovao na Savskom kupalištu, postao je 1911. sekcija HAŠK-a, a plivači su u ljeto iste godine sudjelovali na prvenstvu Hrvatske i Slavonije koje je održano u Karlovcu.

HAŠK je od svojega osnivanja bio bez vlastita igrališta na kojem bi se njegovi članovi mogli baviti športom, s jedne strane zbog nerazumijevanja tadašnjih vlasti, a s druge strane zato što »Hrvatski sokol« nije dopuštao nikakvu suradnju s članovima HAŠK-a, protiveći se »individualnomu« športu, smatrajući da se na taj način mladež ne odgaja tjelesno ispravno. Zauzimanjem sveučilišnih profesora dr. Josipa Volovića i dr. Augusta Musića tadašnji zagrebački biskup dr. Antun Bauer odobrio je HAŠK-u izgradnju športskoga stadiona na Kaptolskom zemljištu u Maksimiru (na mjestu gdje je danas stadion GNK Dinamo) uz neznatnu otkupninu. Studenti su 1912. dragovoljno sudjelovali u izgradnji prvoga potpuno športskoga stadiona u Hrvatskoj, na kojem se u svibnju 1912. godine igrao nogomet, a u jesen je dovršeno atletsko i tenisko igralište.

Za vrijeme Prvoga svjetskoga rata športska aktivnost na Sveučilištu bila je smanjena i djelovao je samo manji broj športskih sekcija. Uspostavom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno Kraljevine Jugoslavije, šport na zagrebačkom sveučilištu razvijao se u klubovima i društvima koja nisu bila samo studentska i akademska. Tada se na razini ondašnje države osnivaju športski savezi kao viši stupanj organizacije športa, koji su imali sjedište u Zagrebu, a organizirali su ih ili vodili članovi HAŠK-a, primjerice Jugoslavenski nogometni savez, Jugoslavenski olimpijski odbor, za čijega je prvoga predsjednika izabran dr. Franjo Bučar.

U tom vremenu, uz natjecanja klubova počinju se organizirati i studentska natjecanja. Prigodom obilježavanja 20 godina postojanja HAŠK-a 1923., u Zagrebu je 11. ožujka 1923. u parku Maksimir održano prvo međufakultetsko natjecanje, *cross-country* na pet kilometara za pojedinačno i momčadsko prvenstvo Sveučilišta. Natjecatelji su tada prvi put predstavljali svoje fakultete, a ne klubove.

U Zagrebu je u ožujku 1928. održan zbor studenata športaša i utemeljeno je Udruženje športaša Sveučilišta u Zagrebu, razgranato po fakultetima i športskim granama. Njegovo osnivanje utjecalo je na to da se krajem 1928. godine osnuje Športski savez studenata Jugoslavije, ali je ukinut sljedeće godine kada je kralj Aleksandar Karađorđević proglasio diktaturu. Iste godine osnovan je Savez športskih saveza u koji su izabrani mnogi članovi HAŠK-a. Sljedeće godine studenti športaši organizirali su *Prvi kongres športa* u čijem su radu sudjelovali studenti i nastavnici Sveučilišta u Zagrebu koji su podnijeli i većinu referata. U razdoblju između dva svjetska rata planinarstvo na Sveučilištu dobiva športski karakter, jednako kao i alpinizam. Uspostavljena je suradnja s društvom slovenskih studenata na zagrebačkom sveučilištu »Triglav« te se organiziraju planinarske ture po Sloveniji i Hrvatskoj.

Izbijanjem Drugoga svjetskoga rata i uspostavom Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941. godine povjerenikom za cjelokupan hrvatski šport i planinarstvo imenovan je športaš i aktivan član HAŠK-a Miško Zebić.

Djelujući puna četiri desetljeća, s prekidima za vrijeme Prvoga svjetskoga rata i u posebnim okolnostima Drugoga svjetskoga rata, HAŠK je odigrao povijesnu ulogu i dao velik doprinos počecima i razvoju ne samo organiziranoga športa na Sveučilištu u Zagrebu nego i vrhunskim rezultatima svojih športaša kao što su bili atletičari Rudolf Matz, Fran Tućan i Boris Hanžeković te nogometaš Ico Hitrec i stolnotenisač Žarko Dolinar.

Nakon završetka Drugoga svjetskoga rata raspušteni su i zabranjen je rad svim klubovima i društvima koji su djelovali u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Studenti i bivši članovi HAŠK-a ubrzo su nakon te odluke odlučili osnovati novi klub koji bi im omogućio bavljenje športom u akademskoj zajednici. Osnivačka skupština Studentskoga fiskulturnoga društva »Akademičar« (SFD) održana je u lipnju 1945. s ciljem da se sačuvaju tradicije studentskoga akademskoga športa i imovina te nastavi rad i djelovanje raspuštenoga HAŠK-a. U studenom, na početku akademske godine 1945./1946. održana je glavna skupština društva koje se oslanjalo na Narodnu studentsku omladinu zagrebačkoga sveučilišta. Zaključeno je da sva imovina te zastava i simboli HAŠK-a pripadnu »Akademičaru« koji je naslijedio i igralište HAŠK-a u Maksimiru. Na glavnoj skupštini izmijenjena je i odluka da članovi društva mogu biti samo studenti.

Istodobno je održana osnivačka skupština Zagrebačkoga omladinskoga fiskulturnoga društva »Mladost« (ZOFD) koje je okupljalo športaše srednjih škola. To je društvo svoje športske aktivnosti provodilo na objektima uz obalu Save koje je naslijedilo od bivšega kluba »Marathon«. Međutim, ubrzo je došla politička odluka gradskih vlasti da se »Akademičar« mora ujediniti odnosno pripojiti »Mladosti«. Takva politička odluka značila je da članovi »Akademičara« moraju napustiti igrališta HAŠK-a u Maksimiru i preseliti se na športske terene na obali Save. Provedenim spajanjem stvoreno je Omladinsko studentsko fiskulturno društvo »Mladost« (OSFD), veliko športsko društvo s više od četiri tisuće članova i članica u klubovima i sekcijama koje su se popunjavale studentima Sveučilišta u Zagrebu. Za predsjednika je izabran sveučilišni profesor Andrija Mohorovičić. Studentska mladež preselila se na Savu, a s obzirom na to da velik broj športskih sekcija nije imao igralište, ili se igralo na improviziranim terenima, inicirana je izgradnja i uređenje športskoga parka na Savi. Stvorene su studentske brigade koje su u sklopu nekadašnjih omladinskih radnih akcija dobrovoljno sudjelovale u izgradnji velikoga športskoga parka na lijevoj obali Save. U desetljećima koja su slijedila, sekcije i klubovi »Mladosti« kao nositelji akademskoga športa postizali su velike uspjehe europske i svjetske vrijednosti, primjerice atletičari, vaterpolisti, odbojkaši, veslači i mnogi drugi koji su uz napore treninge ulagali truda i u svoju akademsku karijeru. Uz to, »Mladost« predstavlja najveće i najtrofejnije športsko društvo u Hrvatskoj i jedno od najvećih športskih društava u Europi. U lipnju 1995. godine Društvu je vraćeno prvotno ime HAŠK koje je pridodano u svijetu tada već poznatomu imenu »Mladost«.

Treba istaknuti da su nakon završetka Drugoga svjetskoga rata postojale dvije linije u organizaciji športa na Sveučilištu u Zagrebu. Prva se očitovala u nastavku djelovanja vrhunskih športša što je rezultiralo spomenutim osnivanjem i kasnijim spajanjem športskih društava »Akademičar« i »Mladost«. Druga linija u organizaciji športa na Sveučilištu u Zagrebu tražila je način da se osim najtalentiranijih športša koji su nastupali za »Akademičar« i »Mladost« uključi veći broj studenata u športske aktivnosti. Na fakultetima su osnovani fakultetski odbori i počela su natjecanja između studenata zagrebačkih fakulteta u različitim športskim disciplinama. U akademskoj godini 1947./1948. održane su prve studentske športske igre Jugoslavije na kojima je nastupio velik broj studenata Sveučilišta u Zagrebu. Međutim, najveći broj studenata sudjelovao je na jesenskim i proljetnim krosovima, kao i na raznim sletovima koji su održavani u tom razdoblju. Na pojedinim fakultetima zagrebačkoga sveučilišta studenti su organizirali prvenstva po godinama, a posebice su bila popularna natjecanja između srodnih fakulteta u tadašnjoj Jugoslaviji, odnosno tzv. *filozofijade*, *ekonomijade*, *tehnologijade* i slično. Osim športskih natjecanja tada su održavani i simpoziji na kojima su studenti izlagali referate.

Studenti su bili najagilniji članovi planinarskih društava pa je 1950. godine održana osnivačka skupština prve planinarske organizacije na zagrebačkom sveučilištu pod imenom Planinarsko društvo Sveučilišta »Velebit«.

U akademskoj godini 1962./1963. prvi put se uvodi redovita nastava tjelesnoga odgoja i to na prvoj godini Građevinskoga fakulteta, a sljedeće godine postaje obvezna i na drugoj godini studija. Postupno u nekoliko idućih godina i ostali fakulteti počinju u obvezni program nastave uvoditi tjelesni odgoj. U svrhu nesmetanoga odvijanja nastave tjelesnoga odgoja na fakultetima osnovan je Odjel za fizički odgoj studenata koji se nalazio u sastavu Visoke škole za fizičku kulturu u Zagrebu. Zakonom o visokom školstvu 1977. godine tjelesna i zdravstvena kultura uvedena je kao stalan predmet na prve dvije godine studija.

U Zagrebu su od 8. do 19. srpnja 1987. godine održane 14. Studentske športske igre, odnosno ljetna Univerzijada. Bila su prijavljena 6423 sudionika iz 122 zemlje članice Međunarodne sveučilišne športske federacije (FISU). Na Univerzijadi u Zagrebu studenti i studentice natjecali su se u deset propisanih športova: atletika, košarka, mačevanje, nogomet, gimnastika, plivanje, skokovi u vodu, vaterpolo, tenis, odbojka. Zemlja odnosno grad u kojem su se natjecanja održavala mogao je predložiti još jednu športsku granu. Zagreb je predložio veslanje jer je to šport kojim se bave studenti, ali i zbog Rekreativno-športskoga centra Jarun (RŠC) koji je trebalo dovršiti. Osim njega za potrebe Univerzijade temeljito je rekonstruiran Športski centar Šalata, Športski centar »Mladost«, zatim Dom športova, uređen je nogometni stadion »Dinama« u Maksimiru, stadion NK Zagreba u Kranjčevićevoj ulici, dvorana Trešnjevka (»Kutija šibica«), izgrađene su dvije nove studentske športske dvorane, na Ekonomskom fakultetu i Martinovka

u neposrednoj blizini tadašnjega Elektrotehničkoga fakulteta, dvorana Sutinska vrela u Podsusedu, završena je Cibonina dvorana i dr. Temeljito je rekonstruiran i proširen kapacitet studentskih domova »Stjepan Radić« i »Cvjetno«, koji su u vrijeme natjecanja pretvoreni u »olimpijsko selo« za smještaj športaša. Na ceremoniji svečanoga otvaranja 14. Studentskih športskih igara na maksimirskom stadionu 8. srpnja 1987. plamen Univerzijade upalio je jedan od najboljih košarkaša svijeta Dražen Petrović, tada student Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ljetna Univerzijada u Zagrebu 1987. godine ostala je do danas najvažniji športski događaj u povijesti Hrvatske i gradu Zagrebu donijela »infrastrukturnu renesansu« te stvorila uvjete za razvoj i napredak studentskoga, ali i športa u cjelini.

Stvaranjem samostalne Republike Hrvatske dolazi do velikih promjena na svim područjima, pa tako i u športu na zagrebačkom sveučilištu. Ulažu se naponi kako bi se uz nastavu tjelesne i zdravstvene kulture organizirale športske aktivnosti na Sveučilištu u Zagrebu. Zagrebački sveučilišni športski savez (ZSSŠ) organizira športska natjecanja za studente koji studiraju u Zagrebu i u suradnji sa Studentskim zborom Sveučilišta u Zagrebu, Uredom za šport Sveučilišta u Zagrebu i Studentskim centrom u Zagrebu provode Sveučilišno športsko prvenstvo grada Zagreba u kojem ga najbolji predstavljaju na državnom prvenstvu pod organizacijom Hrvatskoga akademskoga športskoga saveza. Pobjednici predstavljaju Hrvatsku na Europskom prvenstvu sveučilišnih športskih igara, a Zagreb je tradicionalno najuspješniji sudionik Sveučilišnoga športskoga prvenstva Republike Hrvatske.

Grad Zagreb je uz grad Rijeku od 12. do 25. srpnja 2016. godine bio domaćin 3. Europskih sveučilišnih športskih igara i nakon ljetne Univerzijade 1987. opet je postao središte studentskoga športa. Glavni organizator bila je Europska sveučilišna športska organizacija (*European University Sports Association* – EUSA) u suradnji s Hrvatskim akademskim športskim savezom, Sveučilištem u Zagrebu, Sveučilištem u Rijeci, Gradom Zagrebom, Gradom Rijekom i Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. U pripremanju za organizaciju 3. Europskih sveučilišnih športskih igara najveći dio novca utrošen je na obnovu sveučilišne infrastrukture. Obnovljeni su zagrebački studentski domovi »Stjepan Radić«, »Cvjetno«, kao i tridesetak športskih objekata, primjerice športska dvorana Martinovka i Dom odbojke »Bojan Stranić«. U konkurenciji više od 5000 športaša iz 41 europske države, s 403 europska sveučilišta, zagrebački su studenti bili najuspješniji i osvojili najviše medalja. Iste godine EUSA je Sveučilište u Zagrebu proglasila najuspješnijim športskim sveučilištem u Europi.

Mnogi su vrhunski športaši uz napore dnevne treninge ulagali trud i u svoju akademsku karijeru te su uspješno izvršavali i studentske obveze na fakultetima Sveučilišta u Zagrebu, a neki od njih postali su i uspješni sveučilišni nastavnici na raznim studijima. Na ovom mjestu nije moguće poimence navesti sve pa izdvajamo tek nekoliko njih: Vladimir Janković, Sanda Dubravčić, Zlatko Šimenc, Zdravko Hebel, Perica Bukić, Mladen Miškulin, Mihovil Nakić, Mario Možnik, Tin Srbić, Valent i Martin Sinković. Ivica Kostelić i Zvonimir Boban, u punom zamahu športske karijere ili nakon što su se dokazali kao vrhunski športaši, upisali su i diplomirali na fakultetima Sveučilišta u Zagrebu. Jedan od najboljih hrvatskih plivača Gordan Kožulj diplomirao je na *University of California, Berkeley*, a poslijediplomski studij završio je na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Može se zaključiti da je razvoj i organizacija športa na Sveučilištu u Zagrebu od prvoga dana pa sve do današnjih dana usmjerena na odgoj i skrb o mladim naraštajima koji stječu akademsko obrazovanje te osiguranje materijalne osnove (objekti, oprema, rekviziti) kao temeljnoga čimbenika bavljenja športom. Međutim, zagrebačko sveučilište ima veoma ograničenu športsku infrastrukturu (športske dvorane Martinovka, na Ekonomskom fakultetu, u Kačićevoj ulici te dvorane Kineziološkoga fakulteta) koja ne zadovoljava osnovne potrebe nastave i koja nije pratila njegov razvoj i rast broja studenata još od druge polovice XX. stoljeća. Stoga je nužna izgradnja novih objekata za potrebe nastave tjelesne i zdravstvene kulture i športa na Sveučilištu jer je šport također pridonio njegovu ugledu od samih početaka pa sve do današnjih dana.